

סיור בארכיון המדינה, הגנזך הלאומי של מדינת ישראל (אחת התמונות מהפינה ההיסטורית) ענ' 32

תרבות ירושלמית

הפינה ההיסטורית: סיור בגנזך המדינה - האוצר הלאומי הנשמר לדורות

הגנזך הלאומי של מדינת ישראל אוצר בתוכו אוסף מוצגים מקורי ועשיר הכולל אלפי סרטים תיעודיים ומיליוני דפי תיעוד. המבקרים במקום יחוו מסע מרתק בזמן

אדם אקרמן

בתמונות גנזך המדינה

ומעשיר שהבולט והמרגש בו הוא חדר לה- נצחת ראשי ממשלה ונשיאים שהלכו לעולמם. מתחת לכל אחד מצילומי 16 הדמויות נמצאות מגרות עם חפציהם האישיים, ומתחתיהן תיקים עם המסמכים החשובים ביותר עליהם חתמו, מכתביהם האישיים ותיאור התחנות הבולטות בחייהם.

במגירה של גולדה מאיר, מונחים תיק היד האישי שלה, קופסת סיגריות עם מאפרה ותעודת סיום בית הספר בו למדה במילוקי טרם עלייתה ארצה. במגירתו של חיים הר-צוג נמצא תקליט עם שיחותיו ערב מלחמת ששת הימים, כפפת איגרוף (בצעירותו היה אלוף מכבי דבלין) וסידור תפילה פתוח, במקום בו מופיעה התפילה לשלום מדינת ישראל שחיבר אביו אייזיק הרצוג בהיותו הרב הראשי של המדינה.

במגירה של מנחם בגין נמצאים בין השאר הטרגוויסטור אליו היה צמוד תמיד, טיוטת הסכם השלום עם מצרים, תעודת הזהות המזויפת בהיותו במחתרת וכלי שחיט (משחק בו היטיב לשחק).

בחדר הקבלה מוצג סרטון עם השקנת שני כהן, המובילה את הצופה לסיור ויר-טואלי בין מדפי התיקים והאוצרות הש- מורים בתוך המרתפים. הסיור מתעכב על מתנות יקרות ערך שקיבלו ראשי המדינה והופקדו בארכיון. ביניהם כתר מזהב משובץ בפנינים שנסף תאילנדי הגיש כשי, ואבנים

ארכיון המדינה, הגנזך הלאומי של מדי- נת ישראל, אוצר בתוכו לצמיתות את כל החומר הממשלתי בעל ערך לשמירה. יש בו גם אוסף מוצגים מקורי ועשיר בנושאי ארץ ישראל, הכולל גם אלפי סרטים תיעודיים. אוספיו כוללים כ-40 ק"מ של מדפים עמו- סים בקופסאות ותיקות, המכילים כ-400 מיליון דפי תיעוד. ישנן כחצי מיליון תמו- נות וכן אלפי הקלטות אודיו ווידאו.

על מנת לעשותו נגיש לציבור ולהתאימו לאינטרנט, נעשה מאמץ יום יומי לסריקת החומר העצום. עד עתה נסרקו כ-170 מ- ליון מסמכים, 38 מיליון מהם הועלו לאתר הארכיון ועומדים לרשות הציבור. לא עוד תיקים ומדפים מאובקים, אלא ניתן כיום לשבת בבית ולהנות מחוויית התיעוד הדי- גיטלית.

מדוי שנה נסרקים כ-15 מיליון דפים, אך גם מספרם גדל בהתמדה. כך מניחים כי פרויקט הסריקה יימשך לתוך העשור הר- בעי של המאה ה-21. בכריקה נמצא תה- ליך שיכול לקצר את משך הנגשת החומר לציבור, זאת במידה והארכיון יצליח ליישם אמצעים של בינה מלאכותית, על מנת לזהות חומר רגיש שאינו לפרסום.

ארכיון המדינה נמצא מאז שנת 2014 בהר חוצבים, ברחוב הרטום 14, בלב אזור הייטק, זהו אחד מהמקומות המעניינים לבי- קור בארץ ויש גם מרכז מבקרים חווייתי

כ-100 עובדים העוסקים בזיהוי התיעוד שבי- מוסדות המדינה ובהבאתו לארכיון, סידורו ושימורו, ובעשורים האחרונים הנגשתו לצי- בור הרחב באתר האינטרנט של הארכיון. בגנזך מצוי גם חומר בעל סיווג מדיני ובטחוני שעדיין סגור לציבור הרחב, ובו מידע על פרשיות עלומות, שירותי הביון

שהביא טייס החלל ניל ארמסטרונג מהירח, שהנשיא ניקסון העניק לראש הממשלה יצ- חק שמיר. מרתק הסרטון המתעד את מבצע אנטבה וההכנות לקראתו. מתויק גם מכתב התלונה של אידי אמין לראש ממשלת יש- ראל, שלדבריו לא הוצגה דמותו נכונה בס- רט שהופק על המבצע.

הגנזך נוסד ב-1949 ונמצא תחת חסותו של משרד ראש הממשלה. כיום מועסקים בו

המשך בעמ' 36

צילומים: אדם אקרמן

תרבות ירושלמית

בתמונות גנזך המדינה

המשך מעמ' 34

ביקורו של הקיסר וילהלם השני בארץ, כולל גם פגישתם בירושלים עם המשלחת הציונית בראשותו של בנימין זאב הרצל.

באוספים מתקופת המנדט הבריטי ישנן גם רשימות של רכוש שהוחרם על ידי הצבא הבריטי בעת כניסתו ב-1917 לירושלים. ישנו מבחר מאוסף התצלומים האישי של ארווין סמואל, בנו של הנציב העליון, המתעד ביקורים של אישים בארץ, ביניהם הלורד רוטשילד וג'ורג' ברנרד שאן.

מתועדים אירועים היסטוריים כמו פתיחת האוניברסיטה העברית ותחילת שידורי הרדיו של "קול ירושלים". ישנם גם יומני קולנוע ובהם כתבה על "השבת השחורה" בקיבוץ יגור ב-1946. ניתן לראות את הפתקים ששלח חבר האצ"ל רב גרונר מתא הנדרונים למוות, וכתב היד של ספר זיכרונותיו של איתמר בן-אב"ן, על אביו אליעזר בן יהודה.

מוצג איכותי הוא אלבום "מצפה" שהוענק על אנשי המושבה האמריקאית בירושלים לנציב העליון הבריטי הרברט סמואל, עם פרישתו ב-1925, ובו ציינו לומים מרהיבים של ארץ ישראל שצילמו צלמי המושבה.

מתקופת הקמת מדינת ישראל ימצא המבקר עניין בטיטות של מגילת הכרזת העצמאות, הצעות שונות לצורת סמל המדינה והדגל, גיליונות כולים של "דואר עברי", שטרות כסף ומטבעות ראשונים שהונפקו במדינת ישראל.

בגנזך המדינה נמצאת מגילת העצמאות, חוקי יסוד מוחתמים בחותם המדינה והסכמי השלום עם מצרים וירדן. כפירוט רב מתועדים משפטים בעלי חשיבות לאומית, כמו משפטי איכמן, דמיאניוק וקסטנר. ישנם כ-3,500 תיקים שנאספו על ידי ועדות חקירה לעניין היעלמותם של ילדי תימן ואחרים. תיעוד משפטי של יגאל עמיר כולל עדויות ומוציגים, כמו האקרה שבו נורה יצחק רבין ואפילו הקליעים שהוצאו מגופו.

סמל הארכיון (הלוגו), הוא ציור גרפי של דגל ישראל מתנופת המורכב מפסי פס כחול, ירוק וחום - צבעי נופי ישראל - והקוביות הלבנות הריקות מרמזות כי מלאכת התיעוד המדעי נמשכת תמיד וכן זרימת מידע לגנזך. מרכז המבקרים בנוי לקליטת חוקרים, תלמידים ומבקרים בכל הגילאים. ניתן לתאם ביקור במקום זה באימייל: merkaz@archives.gov.il.

של מדינת ישראל ונושאים נוספים שטרם ניתן לפרסם מסיבות ביטחון וצנעת הפרט. תקופת החסיון וחומר מסווג נמשכים בין 15 ל-90 שנה.

כיום פתוחים לציבור מרבית התיקים של משרד החוץ ומשרד ראש הממשלה מ-1948 עד 1975, וניתן למצוא בהם חומר רב השופך אור על מדיניות הממשלה בתקופות המשבר של מלחמת ששת הימים ומלחמת יום כיפור. לגופים ביטחוניים כמו השב"כ, המוסד, משרד הבטחון והוועדה לאנרגיה אטומית יש ארכיונים משלהם - הנחשבים לשלוחות של ארכיון המדינה.

האוספים מייצגים חומרים מקוריים שכל אזרח יכול לעיין בהם והם חולקו לפי התקופות ההיסטוריות. בתקופה שבין השנים 1830-1917 ניתן לדוגמה לראות את התוכנית שיושם השלטון הטורקי להקמת תחבורה ציבורית ממונעת בירושלים ("רכבת קלה"). הטורקים ניסו לעניין את ממשלת צרפת להשקיע כספים בהקמת חשמלית בעיר, כפי שהצליחו ב-1892 לבנות את קו הרכבת בין יפו לירושלים בהשקעת יזמים פרטיים. בשלהי שלטונם בירושלים, תכננו הטורקים לכצע עבודות שיפוץ יסודיות בעיר בעזרת מהנדסים מצרפת ולהאיר באור חשמל את רחובות העיר העתיקה.

בין האוספים מהתקופה הזו, תוכנית

צילומים אדם אקרמן

הכותב: ד"ר אדם אקרמן, מחבר הספרים: "101 אתרים בירושלים" ו"ירושלים המסתורית: 99 אתרים חבויים".